

luottamustehtävät. On muistettava, että Peura oli tutkimus-aikana ainoa Helsingistä valittu lestadiolainen kirkolliskouksen jäsen (1963). Tämä asia olisi pitänyt tuoda esiin sen ansaitsemalla painoarvolla.

Myös toisen maailmansodan jälkeinen upseeriherätys, jossa Peura oli keskeisesti mukana ja joka kytkeytyi osittain lestadiolaiseen uuteenherätykseen, olisi ollut syytä nostaa näkyvämmiin esille tutkimuksessa. Sillä oli näet laajempaa yleiskirkollista merkitystä.

Vaikka siis Vuollon tutkimuksessa on useita ansiokkaita osuuksia, se sisältää myös eräitä selviä heikkouksia historian tutkimuksen näkökulmasta. Perusote olisi voinut olla analyttisempi ja kiinteämpi. Tämä koskee erityisesti tutkimuksen taustalukuja ja -kappaleita. Siellä täällä tulee vastaan turhia toistoja (esim. s. 32 ja s. 53, ks. myös s. 248 n. 287 ja s. 249 n. 348 sekä s. 251 n. 40 ja s. 264 n. 399). Joskus kirjoittaja ylittää kronologian ja ennakoii tulevaa tavalla, joka ei edistä tutkimuksen kiinteää kokonaisuushahmotusta (s. 32, s. 98, s. 117). Huolellisesta työskentelystä huolimatta on tutkimukseen jäänyt myös joitakin kieliopillisia virheitä ja useita sisällöllisiä epätarkkuuksia.

Vuollon tutkimus on joka tapauksessa ensimmäinen kokonaisuus Helsingin lestadiolaisuudesta vuoteen 1963. Tekijä on rakentanut esityksensä poikkeuksellisen yksityiskohtaisiin taustatietoihin. Hän on jäsentänyt työnsä onnistuneesti. Tutkimustulokset vievät eteenpäin lestadiolaisen uskonnollisen herätysliikkeen

historian ja Helsingin kirkkohistorian tutkimusta. Tutkimuskohteen kapeus on kuitenkin merkinnyt sitä, etteivät tutkijan laaja oppineisuus ja poikkeuksellisen ahkera lähdetyöskentely pääse täysin oikeuksiinsa. Edellä on tullut esille myös niitä puutteita ja rajoituksia, jotka sisältyvät Vuollon väitöskirjaan. Osa niistä on eräissä yksityiskohdissa, osa liittyy laajempaan historian tutkimuksen metodiseen problematiikkaan. Vuollon tutkimuksen voidaan todeta palvelevan tulevaisuudessa – puutteistaan huolimatta – eräänä lestadiolaistutkimuksen käyttökirjana. Pekka Raittilan klassikkoa Lestadiolaisuuden matrikkeli ja bibliografia (1967) ei kuitenkaan vielä kukaan ole kukistanut valtaistuimeltaan.

Jouko Talonen

Toiveita ja pettymyksiä

Eevaleena Melkas: Kaikkoaivat paratiisit. Suomalaisten siirtokuntien aatteellinen tausta ja perustamisvaiheet Brasiliassa ja Dominikaanisessa tasavallassa n. 1925–1932. Siirtolaisuusinstituutti 1999 Turku. 302 s.

■ Siirtolaistutkimuksessamme merkivuotena voidaan pitää vuotta 1963. Silloin ilmestyi Peräseinäjoelta kotoisin olleen Anna-Leena Toivosen väitöskirja Etelä-Pohjanmaan valtamerentakaisesta siirtolaisuudesta. Turun yliopiston yleisen historian laitoksessa aloitettiin samana vuonna professori Vilho Niitemaan johdolla Suomen kaukosiirtolaisuuden tutkimusprojekti. Nyt esiteltävä väitöskirja on tämän projektin perillinen.

Latinalainen Amerikka on jäänyt siirtolaisuustutkimuksessamme vähäiselle huomiolle verrattuna muihin kohdealueisiin johtuen muuttoliikkeen vähäisyydestä. Kuitenkin Suomen siirtolaisuuden sivuvirroista kaikkein kiintoisimpia ja eksoottisimpia on muuttoliike Suomesta Latinalaisen Amerikan maihin. Aikaisemmasta tutkimuksesta ylitse muiden nousee Olavi Lähteenmäen Colonia Finlandesaa koskeva tutkimus sekä Penedoa ja Villa Vasquezia käsittelevät artikkelit.

Suunnannäyttäjinä täälläkin olivat merimiehet, seikkailijat ja tutkimusmatkailijat alkaen

1700-luvulta. Jonkin verran suomalaisten jatkuuuttoa Etelä-Amerikkaan tapahtui Yhdysvalloista 1800-luvun lopulla. Kuitenkin vasta vuonna 1906 perustettiin ensimmäiset suomalaissiirtokunnat Argentiinaan ja Kuubaan. Suomen Latinalaisen Amerikan siirtolaisuuden huippu ajoittuu 1920-luvun lopulle, jolloin syntyi kolme yhteisöä: Villa Alborada Paraguayhin, Villa Vasquez Haitin saarelle ja Penedo Brasiliaan.

Siirtolaisuutemme historiasa suomalaisyhteisöt Latinalaisessa Amerikassa olivat väestömäärältään pieniä ja usein lyhytikäisiä. Yhteisöjen merkitys perustuu niiden ihmetystä herättävään syntyhistoriaan ja eksoottisen elinkaaren omaleimaisuuteen. Muihin pohjoismaihin verrattuna suomalainen siirtolaisuus Latinalaiseen Amerikkaan oli vähäistä. Suomalaisille tyypillisiä olivat siirtokunnat – kaikkiaan kuusi yhteensä noin 20 pohjoismaalaisesta ryhmäasutuksesta, mikä on huomattavasti suomalaisten suhteellista lukumäärää suurempi.

Tutkijalta vaatii melkoista rohkeutta valita aihe, jonka lähdeaineisto on hajanaista ja sirpaleina monella mantereella. Siksi onkin ilolla tervehdittävä *Eevaleena Melkaksen* tutkimusaihetta, joka ajoittui sopivasti viime vuoteen Penedon suomalaissiirtokunnan 70-vuotisjuhlan aikaan.

Brasilian Penedon valinta on perusteltua siksi, että se oli kooltaan suurin ja myös pitkäikäisin suomalaissiirtokunnista Latinalaisessa Amerikassa. Dominikaanisen tasavallan Villa Vasquezin valintaa puol-

taa sen samanaikaisuus Penedon kanssa sekä vertailuaineiston saanti. Tutkimuksen ydin onkin se, miten syntyi ajatus suomalaissiirtokuntien perustamisesta ja kuinka hankkeet onnistuivat. Tutkimuksen rajaus siirtokuntien syntyyn ja alkuvaiheisiin, vuosiin 1925–32, on perusteltua myös työn ekonominen näkökulmasta. Yleisesti ottaen siirtolaisuus on ilmiö, josta on jäänyt runsaasti erilaisia lähdeaineistoa. Tutkimuksen lähdepohja on laaja ja hajanainen, mutta kuitenkin riittävä aiheen tutkimiseen. Vähäisen siirtolaisuuden ilmiössä viralliset lähteet, lähinnä tilastot ja arkistolähteet, ovat puutteellisia sekä lähtö- että tulomaassa. Vaikka joitakin mustia aukkoja löytyy, lähdeaineiston osalta voi yhtyä kirjoittajan näkemykseen, että aineistoa on runsaasti ja se on monipuolista.

Ennen 1920-luvun loppua suomalainen siirtolaisuus Latinalaiseen Amerikkaan oli vähäistä. Argentiina ja Brasilia olivat tärkeimmät kohdealueet, Dominikaaniseen tasavaltaan oli vain harva suomalainen löytänyt tiensä. Brasilia oli alueen suuri siirtolaisten vastaanottaja, kun taas Dominikaaninen tasavalta suosi valikoivaa siirtolaisuutta.

Aatehistoria on keskeinen elementti tutkimuksessa. Siirtokuntien perustajien ajatuksenjuoksun selvittäminen auttaa ymmärtämään myös heidän perustamiensa siirtokuntien syntyä ja vaiheita. Tärkeä tausta oli elämänuudistusliikkeiden tulo Suomeen 1900-luvun vaihteessa.

Dominikaanisen tasavallan suomalaissiirtokunnan perusta-

jiin kuuluneen Akseli Skutnabin mukaan nimensä saaneelle herätysliikkeelle ominaisia piirteitä olivat karismaattinen johtajuus, maalaiselämän ihailu, luonnonparannusaatteet sekä usko ”nykyisen maailman” kulusta kohti tuhoa. Liikkeen toinen johtomies oli evankelista ja luonnonparantaja Oskari Jalkio.

Brasilian Penedon karismaattinen johtaja oli antrealainen puutarhuri Toivo Uuskallio. Hän oli unessaan saanut kehotuksen perustaa etelän auringon alle luonnonmukaisista elämää viettävien kasvissyöjien yhteisön. Uuskallio koki itsensä eräänlaiseksi profeetaksi, kun hän vuonna 1927 lähti pienen eturyhmän kanssa Brasiliaan tutkimaan mahdollisuuksia siirtokunnalle. Pitkän etsinnän jälkeen vuoden 1929 alussa Toivo ja Liisa Uuskallio ostivat lähes 4000 hehtaarin entisen kahviplantaasin Fazenda Penedon.

Ensimmäisen vuoden aikana siirtokuntaan saapui noin 160 suomalaista. Uuskallion ongelmana oli maakaupan rahoitus, jota varten varoja kerättiin laajasti Suomesta. Suomessa syntyi melkoinen Brasilia-kuume, mitä lietsoi Uuskallion kirjoittama kirjanen ”Matkalla kohti tropiikin taikaa”. Mutta pian alkoivat myös negatiiviset viestit saapua yli valtameren, mikä hillitsi muuttoa utopiassiirtokuntaan. Monet tulijoista palasivat pian pettyneinä takaisin Suomeen tai jatkoivat matkaansa muualle. Aatteellinen ja taloudellinen romahdus kulkivat käsikädessä ja koko 1930-luku oli vaikeaa aikaa siirtokunnalle. Monelle kompastuskiveksi muodostui

sääntöjen mukainen ankara vegetaristinen ruokavalio. Maanviljelys tuotti huonosti, kun maan laatu oli heikkoa ja viljelijät kokemattomia. Tila velkaantui entistä enemmän ja sodan aikana se jouduttiin myymään. Siitä alkoi nykyisen Penedon nousu matkailun, saunan ja hieronnan voimalla.

Dominikaanisen tasavallan suomalaisyhteisön Villa Vasquezin, suomalaisittain ”Viljavakka”, tarina oli lyhyt. Vain noin 100 suomalaista siirtyi Dominikaaniseen tasavaltaan kolmen vuoden aikana vuodesta 1929 lähtien. Tärkein lähtömotiivi oli viettää luonnonmukaista elämää lämpimässä ilmastossa. Villa Vasquez oli vaihtoehto niille luonnonparannuksen ystäville, jotka eivät voineet lähteä Brasiliaan ehdottomina rokotuksen vastustajina. Tärkein viljelyskasvi oli riisi, mutta pian ”Luvattu maa” osoittautui erämaaksi, sairaudet kiusasivat suomalaisyhteisöä, ja paluumuutto oli vilkasta. Latinalaisen Amerikan suomalaisyhteisöjä tutkinut Olavi Lähteenmäki piti Villa Vasquezia kaikkein surkeimpana kovaonnisista suomalaissiirtokunnista. Hänen mielestään oli ehkä onni onnettomuudessa, että ”Viljavakka” kuoli nopeasti ja täydellisesti eikä kauaa houkutellettu ansaan uusia tropiikkikuumealaisia. (Siirtolaisuus-Migration 4/1980). Tämän näkökulman arviointi olisi voinut tulla esiin korostetummin tutkimuksessa – ainakin yhteenvedossa.

Yleisesti katsoen nyt tutkittu suomalaiset ihanneyhteisöt osoittautuivat pettymyksiksi, kuten ilmenee jo kirjan nimestä ”Kaikkoavat paratiisit”. Vaik-

ka nämä utopiyhteisöt alkuperäisten tavoitteidensa osalta eivät täyttäneet perustajiensa odotuksia, niin asuminen niissä oli parhaimmillaan kuin idyllisessä suurperheessä: ilot ja surut jaettiin tasan. Tätä näkökulmaa olisi ehkä voinut tuoda paremmin esille.

Loppuyhteenvedossa jäin kaipaamaan vielä laajempaa visiota näistä tutkituista siirtokunnista osana sekä Suomen että kansainvälistä siirtolaisuutta. Olisin toivonut enemmän vertailuja erityisesti Arthur Thesleffin vuonna 1906 Argentiinaan perustamaan Colonia Finlandesaan sekä Matti Kurikan utopiyhteyksiin Australiasa ja Kanadassa. Loppuyhteenvedossa olisi voinut syventää näkökulmaa tarkastelemalla Brasilian Penedoa ja Dominikaanisen tasavallan Villa Vasquezia maailman utopiyhteisöjen joukossa hypoteettisista ja teoreettisista näkökulmista. Lähtökohdaksi olisi voitu ottaa klassiset utopiateoriat ja aloittaa tarkastelu siitä, että molemmat nyt tutkitut yhteisöt olivat enemmän vapaus- kuin pakokoutopioita. Ne eivät myöskään olleet poliittisia ihanneyhteisöjä vaan lähinnä elämäntapautopioita.

Vaikka tutkimus keskittyy siirtokuntien alkuvaiheisiin, niin ehkä hieman laajemmin olisi voinut käsitellä myös sitä kysymystä, mikä merkitys suomalaisilla oli Brasilialle ja Dominikaaniselle tasavallalle. Villa Vasquez kuoli käytännöllisesti katsoen muutamassa vuodessa, mutta Penedon vaikutus tuntuu tänäkin päivänä.

Kirjan lopussa oleva henkilöhakemisto on hyödyllinen, sillä siirtolaistutkimuksia käy-

tetään usein myös sukututkimuksen lähteenä. Espanjan- ja englanninkielinen tiivistelmä on myös hyvä, sillä suomi ei ole vielä maailmankieli. Jäin kaipaamaan karttoja Penedon sekä Villa Vasquezin suomalaisasutuksista, mutta lähteet eivät ilmeisesti antaneet tähän mahdollisuutta.

Kokonaisuudessaan Eeva-leena Melkaksen väitöskirja perustuu hyvään lähdeaineistoon, jota on käytetty taitavasti ja kriittisesti. Dispositio on hyvä ja se antaa teemasta selkeän ja monipuolisen kuvan. Kun tutkimus käsitteli kahden suomalaisen ihanneyhteisön alkuvaiheita Latinalaisessa Amerikassa, tästä Eeva-leena Melkaksen itsensä tai muiden tutkijoiden olisi hyvä jatkaa. Latinalaisen Amerikan suomalaisyhteisöt ovat mielenkiintoisia – mutta samalla työläitä – tutkimuskohteita.

Olavi Koivukangas